

УДК 342.951:351.82

СЕЛЮКОВ В. С.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри поліцейської діяльності та публічного адміністрування

факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-6690-6484>

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СЛУЖБОВОЇ КІНОЛОГІЇ

Описано історичні основи виникнення кінології, визначено критерії для періодизації, запропоновано класифікацію. Розглядаються різні види використання собак – застосування собак в якості їздових тварин, застосування собак на полі бою в якості бойової одиниці, тощо.

Ключові слова: кінологія, собака, поліцейська кінологія, одорологія.

Кінологія в тому числі і службова кінологія є досить спірними поняттями. Якщо вести мову безпосередньо про науку, то вона виникла не так давно, менше 200 років тому. Якщо, як пропонуємо ми, розглядати кінологію як науку, яка не знайшла свого визнання в наукових колах, то виникла вона ще за часів первісного суспільства, коли людина зрозуміла, що доцільно приручити вовка і одомашнила собаку. Отож, виходячи з другої точки зору, а саме, що кінологія виникла з давніх давен, пропонуємо розділити увесь період її становлення на певні етапи.

Критерієм для періодизації визначено два ключових аспекти: зміна форм, методів та способів використання собаки на користь суспільства, а також часовий критерій. Однак останній є досить неточним, адже точні дати переходу від одних способів та форм застосування собак до інших досі науці невідомий.

Так, першим і найдавнішим етапом варто виділити період одомашнення собаки та використання його для охорони та мисливства у якості самостійної одиниці. В. Язиков [1] стверджує, що на поряд із першим періодом варто охарактеризувати і наступний, який відрізняється лише тим, що собака перестає в більшості випадків вести природний бій з дичиною, а починає застосовуватись як допоміжний засіб.

Поряд із застосуванням на полюванні, людство відзначає, що собака має дуже тонкі відчуття, що робить його неперевершеним охоронцем і сторожем. Так, наступним є етап початку використання собак для сторожової служби. Характерним є то, що з тим часів розпочалося використання собак на військовій службі. Єгиптяни, римляни, асирійці, греки та інші народності починають широко використовувати собак на військовій службі, спочатку як сторожа, пізніше як бойову одиницю, розвідника, засіб зв'язку.

Про сторожову службу свого часу грецький автор Aeneas Tacticus (приблизно IV сторіччя до н.е.) [2] у своєму творі «De obsidione toleranda» [3]. О.К. Нефьодкін у своєму дослідженні зазначає, що згадки про військових собак є ще і в «Ілліаді» Гомера [4]. Тож варто підкреслити, що використання собак у військах мало місце з давніх давен, що є свідченням визнання їх здібностей ще дуже давно.

Поряд із основною періодизацією варто окремо охарактеризувати специфічний вид використання собак – застосування собак в якості їздових тварин. Стародавні мисливці, що кочували в районі Анадирського плоскогір'я, просто не вижили б без собак в суворих умовах північного краю. На собачих упряжках вони перевозили все своє спорядження і мисливські трофеї. Хоча собаки і не настільки сильні, як олені, але вони більш витривалі і краще пристосовані до вічної мерзлоти тундри». Про такий спосіб використання собак на благо людства варто говорити як про один з найдавніших, але такий який, на відміну від більшості інших, і у наш час не втратив актуальності.

Застосування собак на полі бою в якості бойової одиниці було майже незмінним до самого середньовіччя, а точніше до моменту винаходу і початку застосування під час війни вогнепальної зброї. Тоді собак починають використовувати як допоміжний персонал для

піднесення патронів, зв'язку, допомоги пораненим. Не втрачає своєї актуальності і застосування собак під час полювання, собаки знаходять, заганяють і подають дичину.

У XVIII – XIX століттях із поширенням застосування собак не для військової служби, починається стрімкий ріст різноманіття порід собак для різних потреб: травні диких тварин, у якості компаньйона, для знищення шкідників, для різних видів полювання. Таке різноманіття призводить до того, що виникає змагальний інтерес між власниками, задоволення якого в подальшому зайнялись вперше створені клуби собаківництва. До перших таких клубів належать The Kennel Club [5], який створений у 1873 році, і The American Kennel Club [6], датою створення якого є вересень 1884 року. Головними їх завданнями є породна класифікація та нормування проведення виставок собак.

Наступним етапом розвитку службового собаківництва є розвиток поліцейської кінології, родоначальником якої вважають австрійського криміналіста Ганса Гросса. Саме він наприкінці XIX століття звернув увагу на те, що собака здатен висліджувати не тільки дичину, а й злочинців. Так, по всьому світу починає поширюватися інформація про поліцейських собак, що призвело до популяризації такої форми їх застосування у багатьох країнах світу.

Періоди війни не стали перепонами для розвитку кінології, навпаки, розвивалися нові форми застосування собак: диверсійні собаки, собаки винищувачі танків. Однак у міжвоєнний період варто відмітити результати діяльності І. П. Павлова, який присвятив себе дослідженню вищої нервової діяльності собак, що стало підґрунтям для більш чіткого формування розуміння у сфері вироблення умовних рефлексів.

Післявоєнні роки не характеризувалися стрімким розвитком кінології, такі періоди можна вважати своєрідним регресом, але вже на початку 1960-х років виникає новий напрямок використання собак – застосування собак-детекторів. Стрімкого розвитку набуває наука одорологія – наука про запахи, одним із інструментів якої стає службовий собака, який і нині у порівнянні з будь-яким технічним приладом у разі ефективніше виконує поставлені перед ним завдання. Собаки-детектори починають застосовуватись для пошуку речовин, запах яких закарбувався у ним у пам'яті – вибухівка, зброя, наркотичні речовини та інші. З винаходом одорологічного методу збереження запахів, собак починають використовувати в лабораторних умовах для проведення виборки речі, а в подальшому для проведення одорологічних експертиз.

І завершальним етапом розвитку службової кінології є сучасний етап, якому характерні найрізноманітніші форми, методи та способи використання собак від собак-поводирів до повноправного члена штурмової групи СБУ або КОРД, від рятувальника у гірській місцевості до собаки-детектора, яка реагує на зміни рівню цукру у крові, від шукача вибухівки до слідового пса, який здатен знайти і злочинця, який переховується або тікає, і дитину, яка загубилася в лісі.

Отож, запропонована класифікація, на нашу думку, є досить актуальною, адже саме досвід застосування собаки є найкращим знанням, особливо у сфері, що стосується кінологічного забезпечення правоохоронної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Языков В. Собаки на военной службе. М. : Красный Пролетарий, 1927. 65 с.
2. Эней Тактик // Википедия : свобод. энцикл. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Эней_Тактик (дата звернення: 04.02.2020).
3. *Вестник древней истории*. 1965. № 1 (91). URL: <http://vdi.igh.ru/issues/184?locale=ru> (дата звернення: 04.02.2020).
4. Нефёдкин А. К. Боевые собаки древности. *Stratum plus*. 2000. № 3. С. 72–84.
5. History of the Kennel Club // The Kennel Club. URL: <https://www.thekennelclub.org.uk/our-resources/about-the-kennel-club/history-of-the-kennel-club/> (дата звернення: 11.02.2020).
6. History of the American Kennel Club // The American Kennel Club. URL: <https://www.akc.org/about/history/> (дата звернення: 13.02.2020).

Отримано 02.03.2020